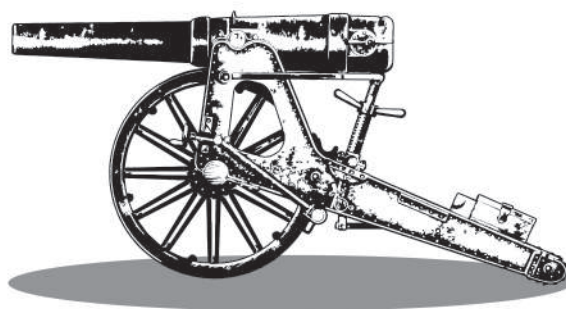
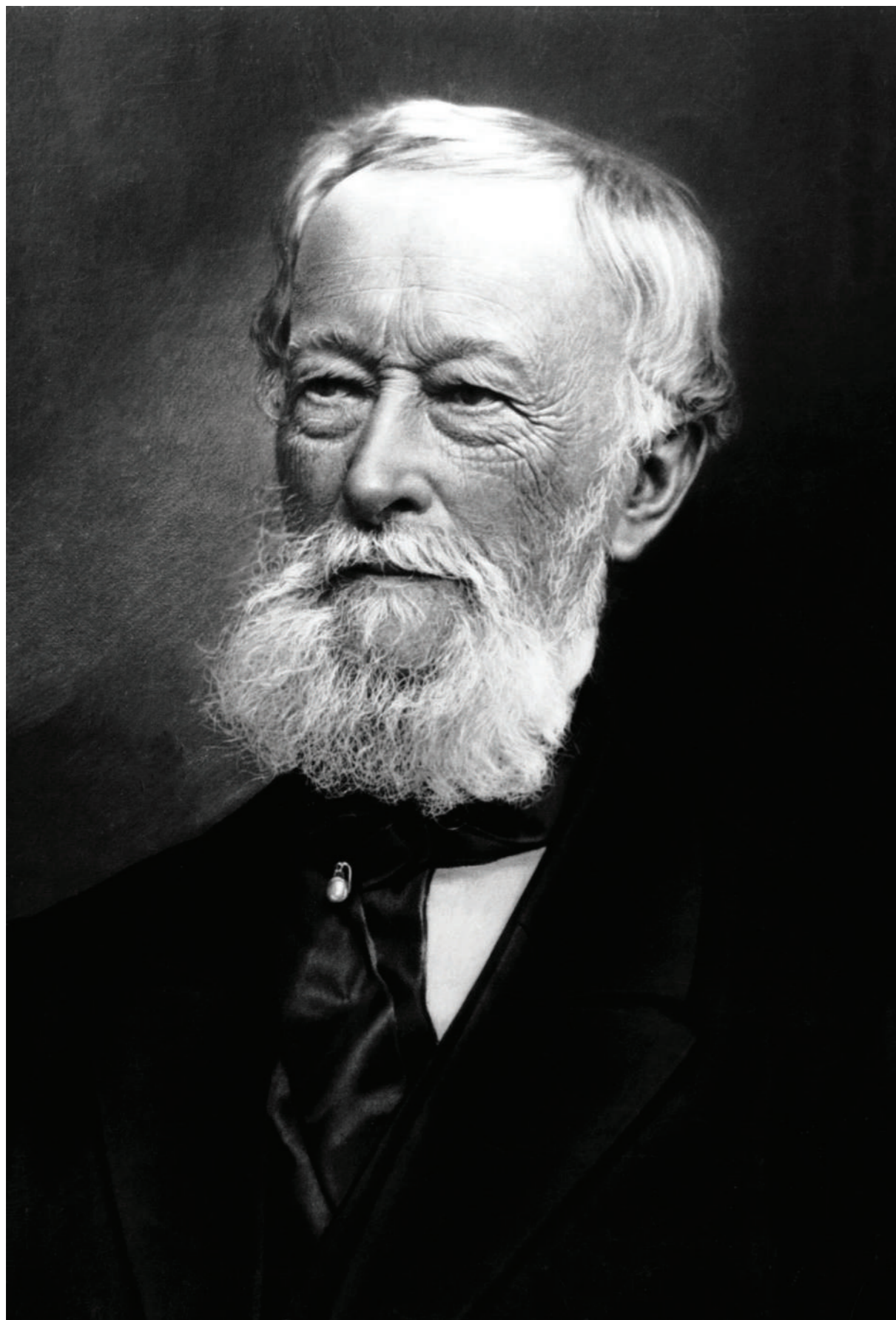

Глава VI

**АРТИЉЕРИЈА
ОСМАНСКЕ ВОЈСКЕ**

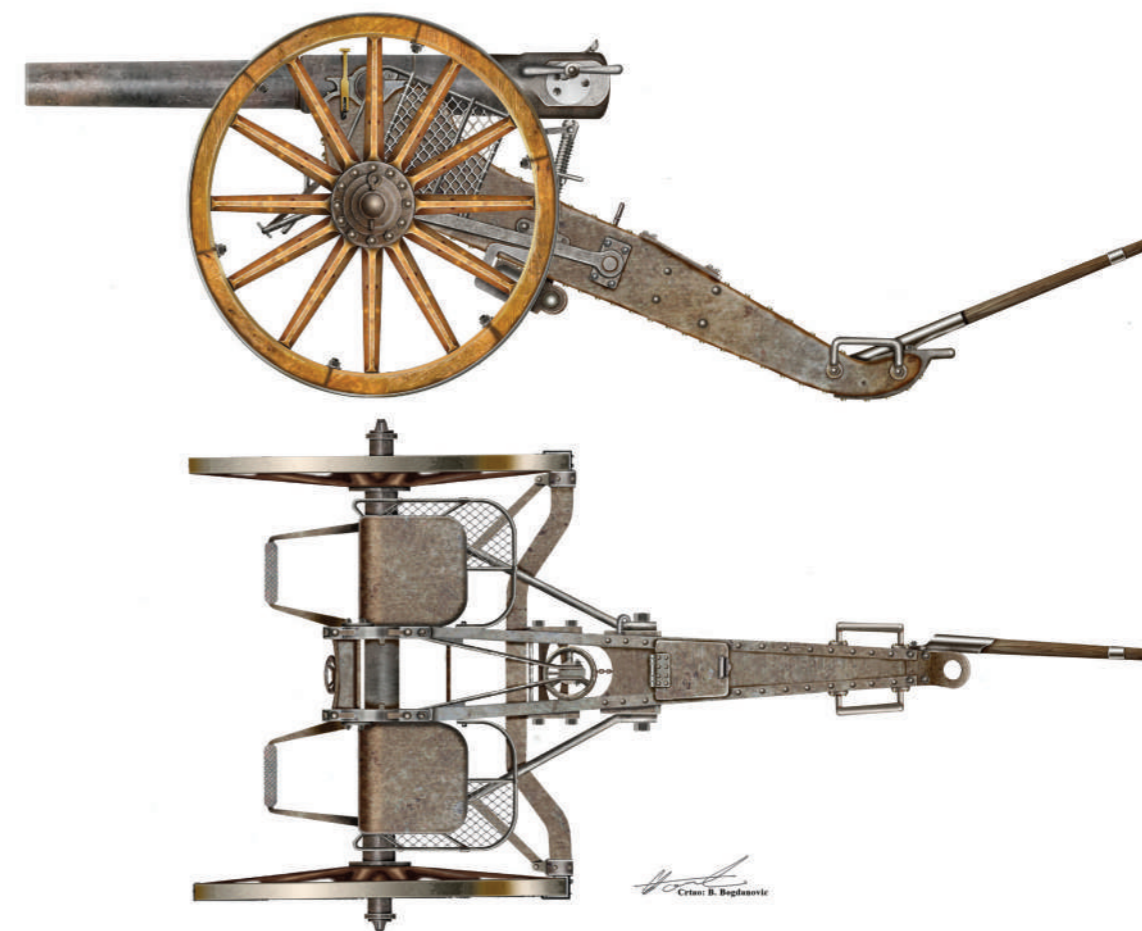

| „Краљ топова” - Алфред Круп (1812-1887)

Османска империја је имала петовековну традицију у употреби и производњи топова. Током овог периода пажљиво су праћене све иновације. Тако је Порта прве острагпунеће топове наручила већ 1861, у бечкој подружници фирме *Broadwell*. Но, убрзо је уследило дугорочно и прилично доследно опредељење за немачка оруђа из концерна *Krupp*.

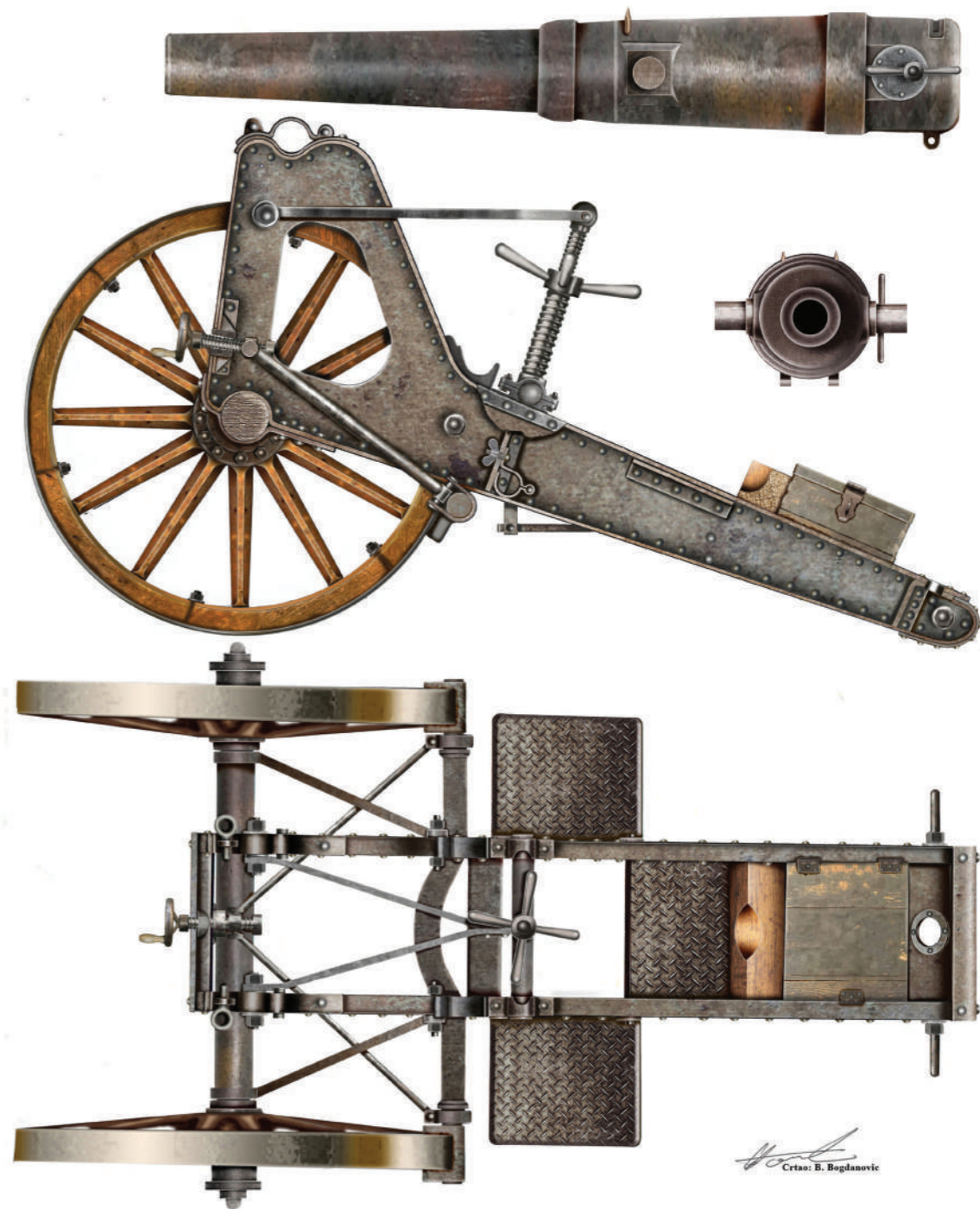
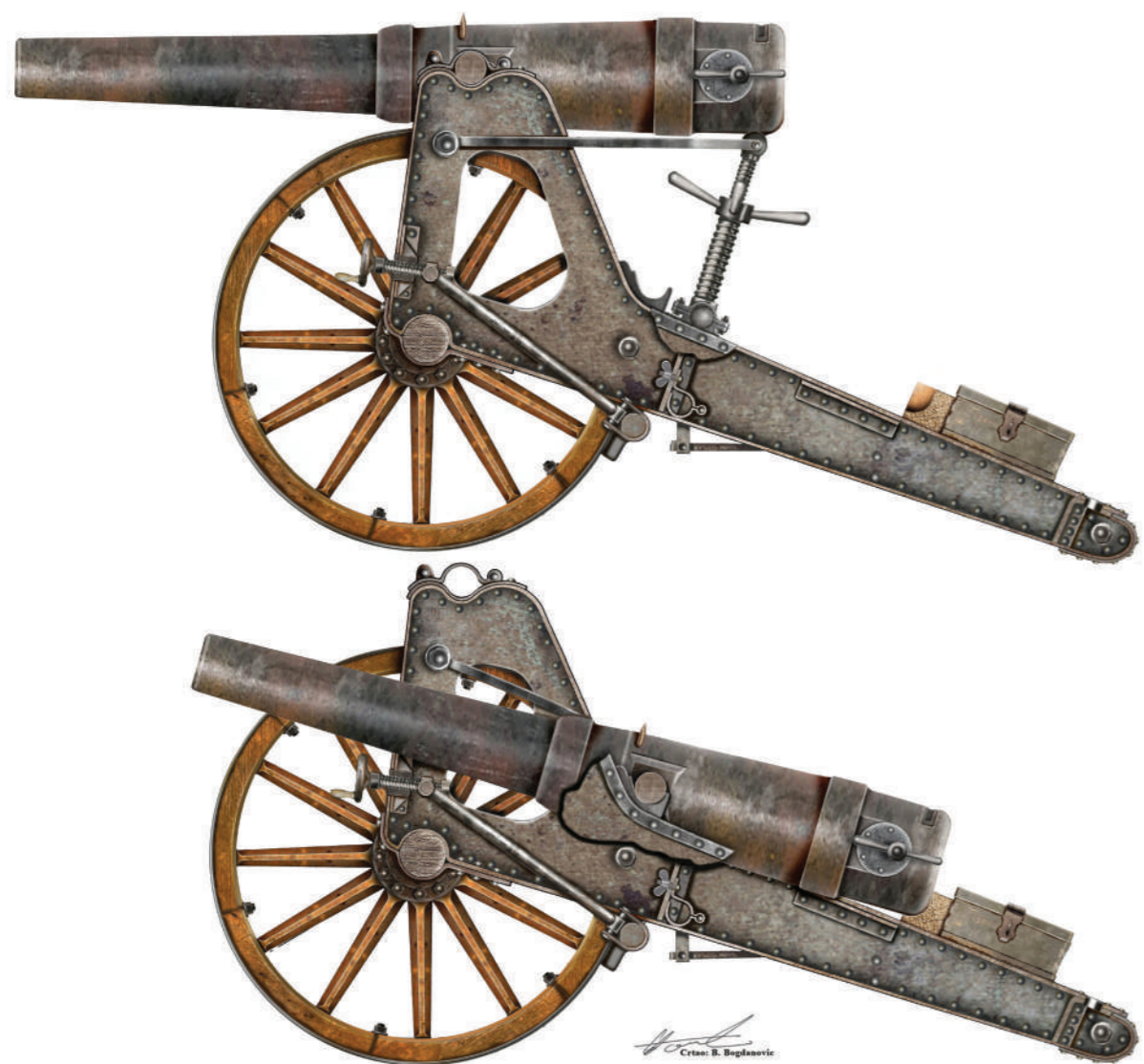
Круп је, наиме, током 1861. године послао прве острагпунеће топове на пробу у Османско царство. Радила се о жлебљеним (18 паралелних жлебова) остраганима *C/61 L/22* система Варендорф (*Wahrendorff*) од ливеног челика у калибру 6 фунти (3,5 пруских цола односно 9 cm). У другој половини 1863, у домаћој Топхани је успешно израђено 162, а у Прусији је наручено 48 истих оруђа. Наредне године, од истог произвођача је купљено 64 батерије пољских топова 8 и 9 cm *L/25*. Нови немачки топови тестирани су и у мају 1867; како се испоставило да су квалитетнији од старих, а и цена челика је у међувремену пала, у Есену је наручено 48 комада са по два резервна затварача и три заптивна бакарна прстена. Но, очито да се турска војска још увек није определила само за један систем. На тржишту су се појавили топови Џозефа Витворта (*Joseph Whitworth*, 1803-1887) калибра 2,75 инча (69,85 mm), који су дејствовали специјалним зрнима масе 5,75 kg. Након проба изведених у Истанбулу, армија је 14. фебруара 1870. наручила 100 цеви система Витворт у калибру 2 фунте (350 дирхама, *dirham-al-kayl*) по јединичној цени од 40 лира. Материјал је из Ливерпула допремљен у Истанбул, где је *Tophâne-i Âmire* преузела израду лафета, прилагођених потребама низамских пешадијских батаљона (*Nizâmiye Piyâde taburları*).

| Турски пољски топ 9 cm (88mm) система *Krupp C/73*

Концерн Krupp је 1869. у турској престоници отворио представништво што је утицало да се британски систем потисне и олакша набавка оруђа из Немачке. Почетком 1873. Порти је понуђено 60 оруђа са прибором, резервним деловима и комплетима муниције за 4.000 „кеса“ (*akçi, kese, akçe*). Османска армија је 10. јула 1873. код Крупа, за 5.374.020 долара, наручила 500, а у септембру наредне године, још 230 челичних топова новог модела С/73 8 cm L/25 и 9 cm L/22. Коначно, 1876. је Порти испоручено још 500 крупових обалних оруђа за утврђења на Црном и Средоземном мору.

Туска је у рат 1876-1878 ушла са пољским топовима калибра 8 (75 mm, 8 santimetreluk *çemberli Krupp sahra topu*) и 9 cm (88 mm, 9 santimetreluk *çemberli Krup sahra topu*). У Топхане су израђивани топови калибра 8 cm од Ухацијусове челик-бронзе. Оригиначне Крупове цеви су биле ојачане огртачем (у Турској познате као *çemberli*) или огртачем и прстеновима (*mantel*). Пољска оруђа су била на лафетима сличним пруским С/73. У зависности од године испоруке, топови су имали двогубе клинасте затвараче Крајнер или Круп (*Kreiner, Krupp*) или двогубе заобљене затвараче Круп са Бродвеловим заптивним прстеновима. Иријарт (*Yriarte, Charle*) је у својој књизи *Bosnie et Herzégovine: souvenirs de voyage pendant l'insurrection* из 1876. године забележио како је Порта уложила велике напоре како би усавршила и развила артиљерију; до његове посете, формирано је шест пукова пољске артиљерије са 540 острагпунећих топова калибра 7, 8 и 9 cm.

| Претходна страна: турски крупов топ 12 cm C73 L/24 у борбеном (горе) и походном положају (доле); горе:
| Детаљи дванаестифунтовног (12 cm) тона система Krupp (Ringkanone) C73 L/24

Хроничари, касније историчари који су се бавили Српско-турским ратом, запазили су већу прецизност турских острагана али релативно лош учинак турских граната због мањкавих упаљача. Но, турска војска је пред сам рат запазила велики проблем са муницијом добијеном из Немачке. Наиме, испоручиван им је стари тип граната са оловном облогом што је доводило до брзог оловљења цеви чиме су се смањивали прецизност и домет. На турске протесте, Крупов представник је 5. маја 1876. одговорио да ће фирма у најкраћем року испоручити нови тип граната са бакарним водећим прстеновима. Колики број граната старог типа је коришћен 1876. на српском фронту није познато, али

је сигурно да су и оне биле узрок релативно лошем учинку турске артиљерије модернијег, острагпунећег система.

Пољски топ 8 cm Krupp C-67/73

Систем: Kreiner-Krupp са зативним прстеном Broadwell

Калибар: 8 cm (78,5 mm)

Маса: 284 kg

Дужина жлебљеног дела цеви: 1.512 mm

Корак жлебова: 3.765 mm

Лафет: метални (Schmeide-eisen)

Пољски топ 9 cm Krupp C/73

Калибар: 88 mm

Дужина цеви: 2.100 mm

Маса у борбеном положају: 2.515 kg

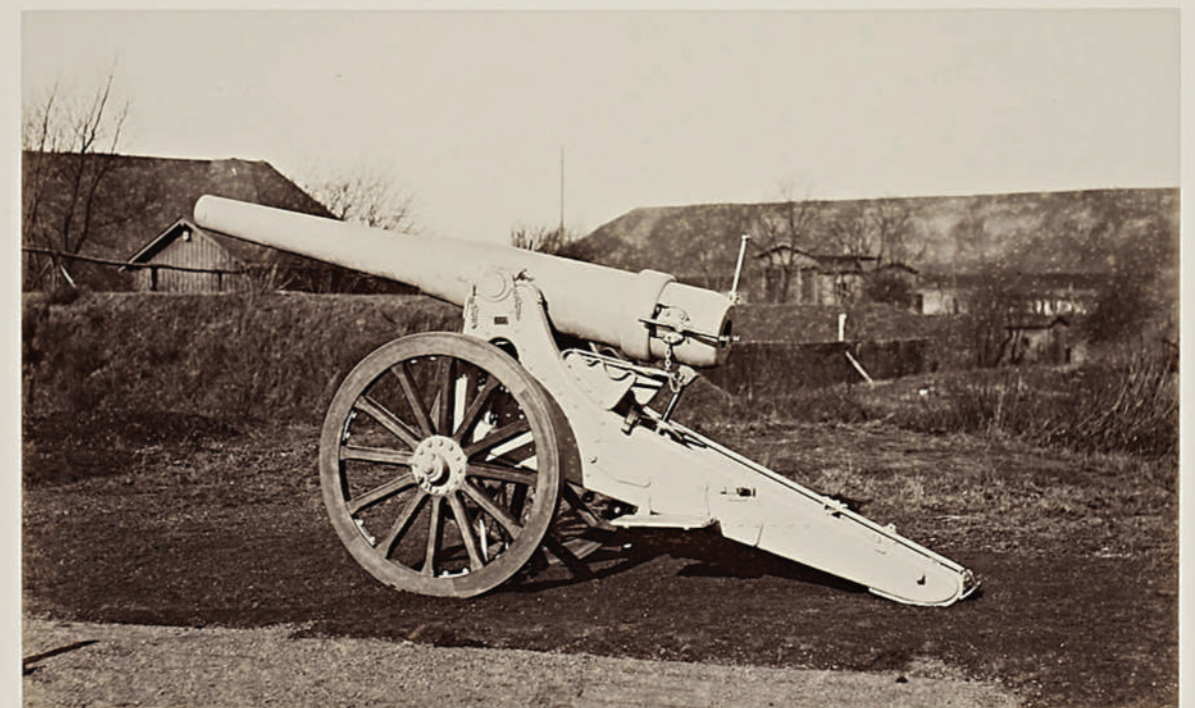
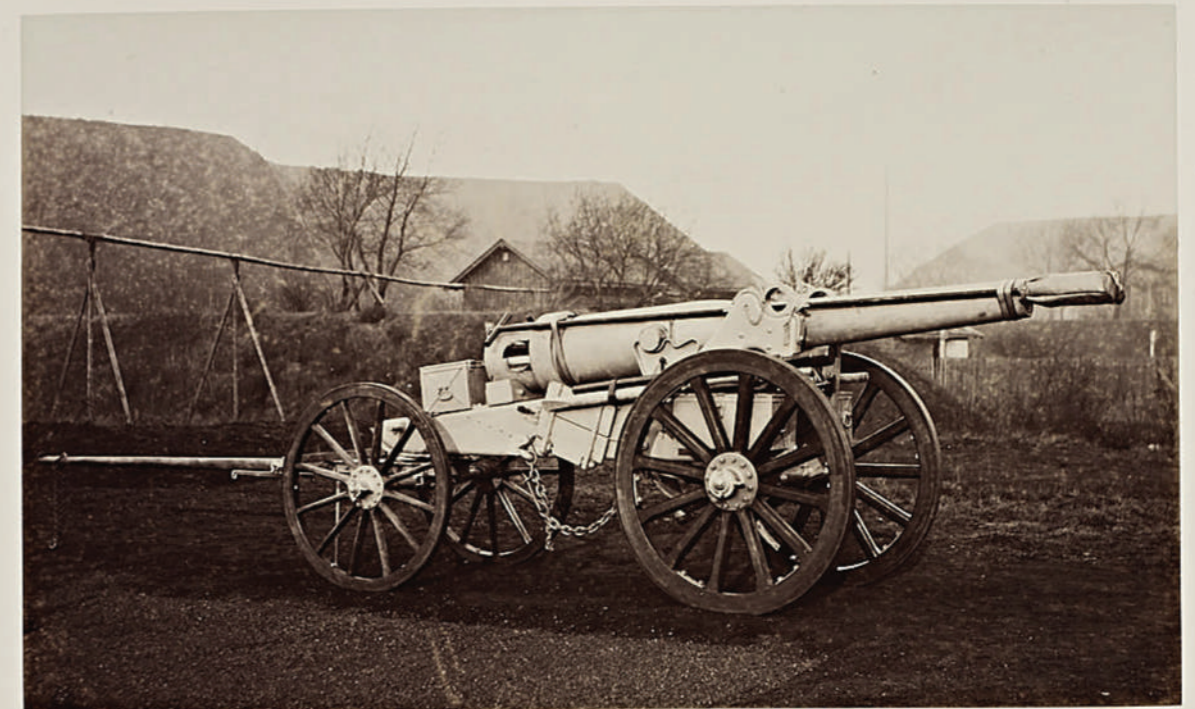
Почетна брзина гранате: 442-464 m/s

Ефективни домет: 7.100 m

„Преживели примерак” пољског топа 9 cm Krupp C/73 изложен је у музеју у Валенсији

Etablissement Fried. Krupp.

15 cm Festungs- und Belagerungs-Kanone in Räder-Lafete.

Canon de place et de siège de 15 cm sur affût.

15 cm siege and garrison gun on carriage.

جاپ ۱۵ سانتیمر فوساز اور رزده فقه و کامر و شوی

| Турски опсадни топ круповог система калибра 15 cm. Каталог Etablissement Fried. Krupp. Foto Atelier der Gussstahlfabrik von Fried. Krupp, Essen.

НОСИЛАЦ ПРОЈЕКТА

ХУМАНИТАРНА
ОРГАНИЗАЦИЈА
ГРАДИТЕЉИ МИРА

ПОКРОВИТЕЉ

МИНИСТАРСТВО ЗА РАД,
ЗАПОШЉАВАЊЕ, БОРАЧКА И
СОЦИЈАЛНА ПИТАЊА

ПАРТНЕРИ НА ПРОЈЕКТУ

ГРАД
КРУШЕВАЦ

НАРОДНИ МУЗЕЈ
КРУШЕВАЦ

ПРИЈАТЕЉИ ПРОЈЕКТА

САВЕЗ УДРУЖЕЊА
БОРАЦА
СРБИЈЕ

УДРУЖЕЊЕ
БОРАЦА
КОРДУНА

Издавач:

Хуманитарна организација
„ГРАДИТЕЉИ МИРА”

За издавача:

Верољуб СМИЉКОВИЋ

Текст, илустрације и
одабир фотографија:

Бранко БОГДАНОВИЋ

Лектор:

Љиљана КОРИЦА

Ликовни уредник:

Горан РАДОМИРОВИЋ

Припрема за штампу:

Urbanprint GROUP

Штампа:

Urbanprint GROUP

Тираж:

50 ПРИМЕРАКА

Издање „Крушевачки крај у
српско-турским ратовима
- Креветска битка” је
реализовано као пратећи
каталог истоимене ликовне
изложбе одржане у Крушевцу
у сусрет стопедестогодишњици
Првог српско - турског рата

Покровитељ пројекта:

Министарство за рад,
запошљавање, борачка и
социјална питања
Републике Србије

Партнери на пројекту:

Град Крушевац и
Народни музеј Крушевац

Пријатељи пројекта:

Савез удружења бораца Србије
Удружење бораца Кордуна

У **крушевцу,**
2025. године